

Årsrapport 2021

Tillsynsavdelningen

Innehållsförteckning

1	Inledning	2
2	Sammanfattning	3
3	Verksamheten under 2021	4
3.1	Särskilda tillsynsärenden.....	4
3.2	Förenklade tillsynsärenden.....	4
3.3	Remisser och beslut från JO, JK och SIN.....	4
3.4	Övriga ärenden	5
3.5	Projekt	6
3.6	Samverkan m.m.	6
4	Beslut av särskild betydelse	7
4.1	Särskilda tillsynsärenden.....	7
4.1.1	<i>Beslut om hemlig kameraövervakning ska som huvudregel föregås av att medgivande till tillträde för installation av utrustningen inhämtas (sammanfattning 2021:1)</i>	7
4.1.2	<i>En åklagare har beslutat att inleda förundersökning för gärningar som den misstänkte tidigare dömts för i en hovrättsdom som vunnit laga kraft (sammanfattning 2021:2)</i>	9
4.1.3	<i>En åklagare har beslutat att anhålla en person i dennes frånvaro trots att personen var omedelbart tillgänglig för polisen (sammanfattning 2021:3)</i>	11
4.1.4	<i>Beslut efter granskning av åklagares handläggning i samband med beslut om att inte meddela kontaktförbud (sammanfattning 2021:4)</i>	13
4.1.5	<i>Granskning av åklagares hantering av restriktioner (sammanfattning 2021:5)</i> ..	14
4.1.6	<i>Beslut efter granskning av handläggningen av en begäran om överprövning och att ta del av allmänna handlingar (sammanfattning 2021:6)</i>	16
4.2	Beslut från JO	18
4.2.1	<i>JO har i ett beslut gjort uttalanden om en åklagares ansvar när det gäller en misstänks begäran om insyn i sidomaterial m.m.</i>	18
4.2.2	<i>JO har i ett beslut gjort uttalanden om förutsättningarna för att besluta om hämtning till förhör m.m. i ett ärende om kontaktförbud</i>	19

1 Inledning

Riksåklagaren har skyldighet att som högste åklagare under regeringen verka för lagenlighet, följdriktighet och enhetlighet i åklagarnas rättstillämpning (3 § förordningen [2015:743] med instruktion för Åklagarmyndigheten). Riksåklagaren har också ansvar för att Åklagarmyndigheten meddelar de föreskrifter, allmänna råd och övriga riktlinjer och anvisningar som behövs för att uppnå enhetlighet och följdriktighet vid åklagarnas rättstillämpning (2 § åklagarförordningen [2004:1265], se även prop. 2004/05:26 s. 13 ff.).

Av bestämmelserna i 7 kap. 5 § rättegångsbalken följer att högre åklagare kan överta åklagaruppgifter och ändra lägre åklagares beslut. Dessa bestämmelser utgör grunden för högre åklagares rättsliga tillsyn. Den närmare regleringen av tillsynsverksamheten finns i Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (ÅFS 2012:2) om rättslig tillsyn.

En fristående tillsynsfunktion vid Åklagarmyndigheten, tillsynsavdelningen, biträder riksåklagaren i dennes tillsynsarbete. Varje år redovisar avdelningen en rapport som beskriver avdelningens verksamhet under föregående år.

Riksåklagarens tillsynsverksamhet var under 2017 föremål för en översyn. En rapport redovisades i november 2017. De ändringar i styrdokumenterna som rapporten föranledde trädde i kraft den 1 januari 2018. Utgångspunkten är att tillsynen i första hand ska vara framåtsyftande och lärande och genom vägledning bidra till en förbättrad verksamhet.

I denna rapport sammanställs tillsynsavdelningens verksamhet under 2021.

Stockholm den 9 februari 2022

Henrik Rasmusson
Tillsynschef

2 Sammanfattning

En stor del av tillsynsavdelningens verksamhet består i att handlägga särskilda och förenklade tillsynsärenden och att hantera remisser från de externa tillsynsorganen Riksdagens ombudsmän (JO), Justitiekanslern (JK) och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (SIN). Under 2021 har det vid avdelningen inletts sammanlagt 34 särskilda och förenklade tillsynsärenden (se avsnitt 3.1 och 3.2). Från de externa tillsynsorganen har det kommit in 33 remisser under året (se avsnitt 3.3).

Tillsynsavdelningen har vidare under året handlagt cirka 1 200 andra ärenden, däribland överprövningsärenden, ärenden om klagomål mot åklagare och anmälningar om brott i tjänsten av domare och andra särskilda befattningshavare (se avsnitt 3.4). Vissa av dessa ärenden var s.k. samlingsärenden eller ärenden där parten upprepade gånger under året inkommit med nya skrifter, vilka fortlöpande krävt nya beslut.

I årsrapporten sammanställs ett antal tillsynsbeslut från riksåklagaren som är av särskild betydelse samt redogörs kortfattat för några beslut av JO som bedöms vara av särskild betydelse för åklagare (se avsnitt 4).

3 Verksamheten under 2021

3.1 Särskilda tillsynsärenden

I ett särskilt tillsynsärende gör riksåklagaren en ingående granskning av åklagares handläggning av en viss fråga i ett enskilt ärende och fattar därefter ett beslut som ofta innehåller vägledande uttalanden.

Under 2021 har 31 särskilda tillsynsärenden inletts. Det är något fler än under 2020 och 2019 (28 under 2020, 20 under 2019). Riksåklagaren har under året fattat beslut i 24 ärenden (24 under 2020, 18 under 2019). Ärendena har bl.a. rört hantering av åtalsfrister, frihetsberövanden och hemliga tvångsmedel. Även ärenden gällande hantering av överprövning och begäran om allmänna handlingar har förekommit. I 4 ärenden har det fattats beslut om att avsluta ärendet utan vidare granskning (4 under 2020). Under 2021 har det även beslutats att särskilda tillsynsärenden inte ska inledas i 9 ärenden, vilket är färre än under föregående år (20 under 2020 och 22 under 2019).

Majoriteten av ärendena har överlämnats till tillsynsavdelningen från Utvecklingscentrum eller från kammarchefer. Några ärenden har initierats av tillsynsavdelningen genom bevakning av media. Det har också förekommit att särskilda tillsynsärenden har inletts med anledning av uppgifter i klagomålsärenden eller efter att handlingar överlämnats från ett externt tillsynsorgan.

3.2 Förenklade tillsynsärenden

I ett förenklat tillsynsärende gör riksåklagaren en förenklad granskning av åklagares handläggning av en viss fråga i ett enskilt ärende. Som huvudregel används det förenklade förfarandet för handläggningsåtgärder avseende preskriberade brott, brister i handläggningen av beslag och brister i diarieföring. Granskningen avslutas med ett kort beslut av riksåklagaren där bristen i handläggningen noteras.

Antalet förenklade tillsynsärenden under 2021 ligger på samma nivå som under föregående år. Under 2021 har 3 ärenden om förenklad tillsyn inletts (4 under 2020). Riksåklagaren har fattat beslut i 4 ärenden (4 under 2020). Ärendena har rört preskriberade brott och beslag.

Ärendena har överlämnats till tillsynsavdelningen från främst kammarchefer.

3.3 Remisser och beslut från JO, JK och SIN

Antalet remisser till Åklagarmyndigheten/riksåklagaren under 2021 ligger på ungefär samma nivå som föregående år (33 under 2021, 29 under 2020).

Under 2021 har 6 remisser inkommit från JO (11 under 2020). Dessa har bl.a. avsett åklagares agerande i samband med en huvudförhandling, handläggningen av ett ärende i samband med framställan om förordnande av särskild företrädare för barn, åtal för preskriberat brott, strafföreläggande som skickats till fel adress och långsam handläggning. JO har under året fattat beslut i 8 ärenden där Åklagarmyndigheten lämnat yttrande (9 under 2020).

Från JK har 27 remisser inkommit till Åklagarmyndigheten under 2021 (18 under 2020). De flesta av remisserna har avsett skadestånd. Frågorna i remisserna har bl.a. handlat om förtida utlämnande av ett penningbeslag, beslag och husrannsakan, utebliven underrättelse till Transportstyrelsen, felaktig hantering av personuppgifter och långsam handläggning. Några av remisserna har avsett JK:s tillsynsverksamhet. De har bl.a. rört handläggning av ett ärende om brott i nära relation, handläggning av ett ärende där den misstänkte är satt under förvaltare och underrättelser till Transportstyrelsen enligt 7 kap. 8 § körkortsförordningen. Det har även kommit in en ansökan om skadestånd direkt till Åklagarmyndigheten under året, vilken tillsammans med ett yttrande överlämnats till JK. Under 2021 har JK fattat beslut i 14 ärenden där Åklagarmyndigheten lämnat yttrande (20 under 2020). I några av dessa tillerkändes sökanden skadestånd att betalas helt eller delvis av Åklagarmyndigheten (några även under 2020).

Det har inte kommit in några remisser från SIN under 2021, vilket det inte heller gjorde under 2020. Under 2021 har SIN i ett antal beslut gjort uttalanden efter granskningar av dels ärenden vid Åklagarmyndigheten under en viss tid, dels vissa ärenden vid enskilda åklagarkammare. Tillsynsavdelningen har i 3 ärenden följt upp vilka åtgärder som vidtagits på den granskade kammaren och i myndigheten efter SIN:s uttalanden med beslut.

3.4 Övriga ärenden

Utöver tillsynsärenden och remisser från JO, JK och SIN handlägger tillsynsavdelningen även andra ärenden. Totalt har omkring 1 200 sådana andra ärenden kommit in till avdelningen under 2021. Under 2020 var siffran 950. I flera av ärendena har det efter beslut i ärendet begärts omprövning av beslutet, en eller flera gånger.

Riksåklagaren, inte JK, handlägger skadeståndsanspråk när det är fråga om s.k. faktiska skador. Under 2021 har inga sådana ärenden handlagts vid tillsynsavdelningen, vilket även var fallet under 2020.

Verksamheten vad gäller överprövningar av åklagarbeslut sker huvudsakligen vid Utvecklingscentrum respektive överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten. Det finns möjlighet till överprövning även hos riksåklagaren. Som huvudregel tar riksåklagaren dock inte upp ärenden till prövning i sak när ett beslut har prövats av

en högre åklagare vid Utvecklingscentrum eller vid Ekobrottsmyndigheten. Under 2021 inkom närmare 500 ärenden till riksåklagaren med begäran om överprövning. Siffran är densamma som under 2020 och 2019. Av dessa togs 1 ärende upp till prövning i sak (1 under 2020).

Tillsynsavdelningen handlägger vidare anmälningar mot vissa domare. Riksåklagaren är ensam allmän åklagare vad gäller brott som begåtts i utövningen av tjänsten eller uppdraget som domare i tingsrätt eller hovrätt. En anmälan innehåller inte sällan flera brottspåståenden eller riktar sig mot flera befattningshavare.

Ärenden om brott i tjänsten av åklagare eller annan anställd vid Utvecklingscentrum eller vid huvudkontoret vid Ekobrottsmyndigheten handläggs av riksåklagaren, om riksåklagaren inte bestämmer annat.

Vidare handlägger tillsynsavdelningen jävsärenden, ärenden om påskyndande av handläggningen och klagomålsärenden. Klagomålsärenden är ärenden där det görs gällande att åklagare har handlat felaktigt i samband med arbetet och som inte rör brott av åklagaren, överprövning, att ett pågående ärende ska påskyndas eller jäv.

Om någon gör ett stort antal anmälningar om brott eller i stor omfattning påkallar tillsyn rörande enskilda fall kan, om det är lämpligt, beslut fattas om handläggning i särskild ordning. Det innebär att samtliga skrifter från personen ska lämnas över till tillsynsavdelningen för ställningstagande till om ärendet ska handläggas av riksåklagaren eller av någon annan. Under 2021 har 20 personer varit föremål för handläggning i särskild ordning (19 personer under 2020).

Därutöver har ytterligare ett antal personer som löpande under året inkommit med ett stort antal skrifter, som fortlöpande krävt nya beslut, hanterats av avdelningen i s.k. samlingsärenden för 2021. I vissa fall har det rör sig om en större mängd skrivelser varje vecka.

3.5 Projekt

Under 2021 har tillsynsavdelningen gjort en översyn av avdelningens verksamhetsrutiner. Det har även skett en ändring i ÅFS 2014:16 om var ärenden om brott av vissa befattningshavare ska handläggas.

3.6 Samverkan m.m.

Samverkan under 2021 har liksom 2020 till stor del präglats av covid-19 och de restriktioner pandemin fört med sig. Tillsynsavdelningen har medverkat i samverkansmöten mellan riksåklagaren och JK och mellan riksåklagaren och SIN. Avdelningen har vidare haft samverkansmöten med överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten, med tjänstemän vid SIN och med tjänstemän vid JO.

4 Beslut av särskild betydelse

4.1 Särskilda tillsynsärenden

Riksåklagarens beslut i särskilda tillsynsärenden publiceras på Rånet i sammanfattning och med angivande av år och löpnummer, t.ex. 2021:1. Under 2021 har följande sammanfattningar publicerats.

4.1.1 Beslut om hemlig kameraövervakning ska som huvudregel föregås av att medgivande till tillträde för installation av utrustningen inhämtas (sammanfattning 2021:1)

Bakgrunden var följande. Åklagare A var jouråklagare och fattade ett interimistiskt beslut om tillstånd till HKÖ i ett garage. Brottet som låg till grund för beslutet var förberedelse till allmänfarlig ödeläggelse. Syftet med åtgärden var att övervaka den plats där brottet hade begåtts, eller en nära omgivning till denna plats, för att fastställa vem som skäligen kunde misstänkas för brottet. Åklagare A har upplyst att eftersom beslutet fattades på natten var det inte möjligt att inför beslutet inhämta medgivande till tillträde till garaget för installation av kamerautrustningen. Polisen uppgav dock att verkställigheten av beslutet inte skulle ske omedelbart, bl.a. eftersom kamerautrustning inte fanns tillgänglig på platsen, men att man önskade ett interimistiskt beslut om HKÖ för att kunna verkställa det så snart alla praktiska förutsättningar var uppfyllda. Åklagare A uppfattade det som att en av dessa praktiska förutsättningar var tillstånd till tillträde. Åklagare A dokumenterade inte att tillstånd till tillträde inte fanns.

Morgonen efter lottades ärendet på åklagare B som anmälde det interimistiska beslutet till tingsrätten. Till anmälan fogade åklagare B en promemoria som upprättats av en polisman. Av promemorian framgick att det var en avgränsad del av garaget som skulle övervakas och att två kameror hade installerats eller skulle installeras. I promemorian saknades uppgift om fastighetsägaren hade gett tillstånd till tillträde för montering av kamerautrustningen. Tingsrätten fastställde åklagare A:s beslut.

Cirka två veckor senare hävde åklagare B beslutet om HKÖ efter att ha blivit uppmärksam på att kamerautrustningen installerats utan tillstånd till tillträde från fastighetsägaren.

I beslutet har riksåklagaren uttalat följande framtida vägledning.

Bestämmelser om HKÖ finns framförallt i 27 kap. rättegångsbalken (RB). Av 20 a § första stycket framgår att HKÖ innebär att fjärrstyrda TV-kameror, andra optiskelektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för

optisk personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas. Av andra stycket framgår vilka brott som kan föranleda HKÖ.

Enligt 20 b § får HKÖ ske på en plats där en skäligen misstänkt person kan antas komma att uppehålla sig om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Om det inte finns någon skäligen misstänkt för brottet framgår av 20 c § att HKÖ får användas för att övervaka den plats där brottet har begåtts eller en nära omgivning till denna plats, dock endast i syfte att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Det krävs att åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Av 21 § framgår att frågor om HKÖ prövas av rätten på ansökan av åklagaren. Enligt 21 a § får dock tillstånd till åtgärden ges av åklagaren om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättens tillstånd. Om åklagaren har gett ett sådant tillstånd, ska han eller hon utan dröjsmål skriftligt anmäla beslutet till rätten. Rätten ska sedan skyndsamt pröva ärendet. Det framgår av förarbetena att möjligheten att besluta interimistiskt ska tillämpas restriktivt och då främst vid tidpunkter då domstolsprövning inte är möjlig (prop. 2011/12:55 s. 131 och prop. 2013/14:237 s. 183).

HKÖ kan ske på såväl offentliga som enskilda platser. Enskilda platser kan dock vara straffrättsligt skyddade mot intrång enligt bl.a. bestämmelserna om hemfridsbrott och olaga intrång i 4 kap. 6 § brottsbalken. Det gäller t.ex. trappuppgångar och andra gemensamma utrymmen i hyresfastigheter. Ett beslut om tillstånd till HKÖ omfattar inte tillstånd att bereda sig tillträde till den plats som ska övervakas för att installera utrustningen.

Det saknas bestämmelser som ger möjlighet att meddela ett sådant tillträdestillstånd enbart för att installera HKÖ-utrustning. Det är inte heller tillåtet att placera ut utrustningen i ett utrymme som är skyddat mot intrång i samband med att man inom ramen för ett annat straffprocessuellt tvångsmedel, exempelvis husrannsakan, gör intrång i det skyddade utrymmet (prop. 2013/14:237 s. 152 och Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel*, 4:e upplagan, s. 570 f. med däri gjorda hänvisningar).

Det enda rättsligt godtagbara sättet att bereda sig tillträde till platser som skyddas mot intrång för att installera enbart HKÖ-utrustning är därmed att inhämta tillåtelse av någon behörig person, t.ex. en fastighetsägare eller en hyresvärd, att installera kamerautrustningen. (Se uttalanden från Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (SIN) den 28 mars 2018, dnr 111-2017, och den 23 september 2020, dnr 93-2019.)

SIN har i dessa uttalanden framhållit att åklagaren har ett principiellt ansvar för på vilket sätt ett hemligt tvångsmedel verkställs och att en ansökan om HKÖ ska föregås av en ingående prövning av hur tvångsmedlet ska verkställas. Vid denna prövning bör åklagaren skaffa sig kännedom om antalet kameror, deras placering och om hur

platsen för övervakningen ska tillträdas. Det är viktigt att dessa uppgifter dokumenteras. Utvecklingscentrum har, i en kommentar till SIN:s beslut den 28 mars 2018 på ämnessidan om hemliga tvångsmedel på Rånet, angett att dokumentation lämpligen kan ske i den promemoria som ligger till grund för ansökan om det hemliga tvångsmedlet.

SIN har vidare uttalat att en åklagare ska avstå från att ansöka om HKÖ om ett för installationen nödvändigt medgivande att bereda sig tillträde till den plats som ska övervakas inte kan inhämtas.

Normalt bör alltså medgivande till tillträde inhämtas innan åklagare fattar ett intermistiskt beslut om HKÖ eller ansöker om HKÖ hos rätten. Det kan dock undantagsvis uppstå situationer där man i och för sig kan förvänta sig ett medgivande inom kort, men ärendet är så brådskande att åklagaren behöver fatta det interimistiska beslutet eller ge in ansökan till rätten trots att medgivandet ännu inte erhållits. Det är då viktigt att åklagaren ger tydliga direktiv till polisen att medgivande omgående ska inhämtas och att installation av kamerautrustningen inte får ske innan detta skett. Det ska dokumenteras att det interimistiska beslutet har fattats utan att medgivande inhämtats, se 3 och 6 §§ i Åklagarmyndighetens föreskrifter om diarieföring (ÅFS 2005:19). Rätten ska informeras om att medgivande ännu inte finns. Om det visar sig att medgivande inte kan inhämtas ska åklagaren häva tvångsmedlet.

Jag vill i sammanhanget påtala vikten av noggrannhet och utförlig dokumentation vid all hantering av tvångsmedel. Det gäller särskilt när det är fråga om hemliga tvångsmedel eftersom insynen i hanteringen av dessa är begränsad. Härtill kommer att hemlig kameraövervakning är ett av de tvångsmedel som innebär de största riskerna för intrång i den personliga integriteten.

Upplysningsvis kan nämnas att Åklagarmyndigheten i oktober 2019 har gjort en framställan till Justitiedepartementet att bestämmelserna bör ändras så att tillstånd till tillträde kan meddelas i samband med tillstånd till HKÖ utan koppling till hemlig rumsavlyssning. Den 14 oktober 2020 beslutade regeringen att frågan ska utredas, se kommittédirektiv Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel (Dir. 2020:104). Uppdraget ska redovisas senast den 14 april 2022.

4.1.2 En åklagare har beslutat att inleda förundersökning för gärningar som den misstänkte tidigare dömts för i en hovrättsdom som vunnit laga kraft (sammanfattning 2021:2)

Bakgrunden var följande. År 2016 dömdes en person av en hovrätt för våldtäkt mot barn vid flera tillfällen under tiden november 2015 t.o.m. april 2016. Domen vann laga kraft.

I juni 2020 besökte målsäganden en polisstation och anmälde samma person för våldtäkt och misshandel begångna under tiden oktober 2015 t.o.m. maj 2016. I

samband med anmälningsupptagningen hölls ett förhör med målsäganden under vilket hon bl.a. berättade att hon i den tidigare utredningen inte hade vågat berätta sanningen men att hon nu ville göra det. Dagen efter överfördes ärendet till åklagarkammaren. I de bifogade handlingarna fanns bl.a. en tjänsteanteckning upprättad av en polisman angående den tidigare domen.

Åklagaren inledde förundersökning för de anmälda gärningarna. Åklagaren gav även direktiv till polisen att jämföra målsägandens nya uppgifter med de uppgifter som hon lämnat i den tidigare utredningen. Efter att polisen redovisat verkställd utredningsåtgärd gav åklagaren direktiv om att målsäganden skulle höras per telefon för att utreda om anmälan rörde nya händelser.

Härefter övertog en annan åklagare förundersökningen. Denna åklagare inhämtade domen från hovrätten. Efter genomgång av ärendet bedömde den nya åklagaren att det krävdes resning till nackdel för den dömda för att kunna väcka åtal och överlämnade därför ärendet till riksåklagaren. Den 26 november 2020 beslutade riksåklagaren att återuppta förundersökningen.

I beslutet har riksåklagaren uttalat följande framtida vägledning.

Av 30 kap. 9 § rättegångsbalken (RB) följer att sedan en dom i brottmål vunnit laga kraft kan enligt huvudregeln frågan om den tilltalades ansvar för den åtalade gärningen inte tas upp till ny rättslig prövning. Omprövning av ett lagakraftvunnet avgörande kan komma till stånd endast efter resning, återställande av försutten tid eller klagan över domvilla.

Bestämmelser om resning finns i 58 kap. rättegångsbalken (RB). I 3 § framgår under vilka förhållanden resning får beviljas till men för en tilltalad. Enligt 4 § första stycket ska resningsfrågan prövas av Högsta domstolen om domen har meddelats av en hovrätt.

I 7 kap. 4 § andra stycket RB föreskrivs att riksåklagaren är allmän åklagare i Högsta domstolen. Att riksåklagaren är ensam behörig allmän åklagare i Högsta domstolen innebär att resningsärenden mot lagakraftvunna hovrättsdomar ska handläggas av riksåklagaren. Om en åklagare får in en anmälan om gärningar som omfattas av en lagakraftvunnen hovrättsdom ska åklagaren därför överlämna ärendet till riksåklagaren. Det ankommer sedan på riksåklagaren att bedöma om förundersökningen ska återupptas.

Innan åklagaren tar ställning till om ett ärende ska överlämnas till riksåklagaren kan dock åklagaren – om det behövs för att avgöra huruvida de anmälda gärningarna omfattas av en lagakraftvunnen dom – vidta vissa åtgärder inom ramen för en förutredning. Åklagaren kan t.ex. begära in kopior av domen och förundersökningsprotokollet från den tidigare brottmålsprocessen. Enligt JO är det inom ramen för en förutredning även tillåtet att be målsäganden eller annan

anmälare att lämna kompletterande muntliga uppgifter i de avseende som bedöms relevanta för sammanhanget (jfr JO 1997/98 s. 104).

4.1.3 En åklagare har beslutat att anhålla en person i dennes frånvaro trots att personen var omedelbart tillgänglig för polisen (sammanfattning 2021:3)

Bakgrunden var följande. På kvällen den 25 december 2020 hade åklagaren jour. Åklagaren har upplyst att en polis ringde och informerade om att en man, som var misstänkt för narkotikabrott, var omhändertagen för psykiatrisk tvångsvård och att tvångsvården nu skulle upphöra. Mannen var inte gripen men hade förhörts enligt 23 kap. 6 § rättegångsbalken, såsom misstänkt, kl. 19.55 – 19.58 på sjukhuset. Klockan 20.13 beslutade åklagaren att anhålla mannen i hans frånvaro såsom på sannolika skäl misstänkt för narkotikabrott begånget tidigare samma kväll. Som anhållningsskäl angavs kollusionsfara och åklagaren beslutade om restriktioner. Några ytterligare anteckningar gjordes inte i tvångsmedelsblanketten.

Åklagaren informerade polisen om anhållningsbeslutet såväl muntligen som skriftligen, både genom e-post och elektroniskt via Cåbra. I polisens protokoll över frihetsberövandet antecknade dock polisen att åklagaren hade beslutat att anhålla mannen. Mannen hölls kvar på den låsta vårdavdelningen över natten. På morgonen uppmärksammade polisen att det varken fanns något beslut om anhållande eller om psykiatrisk tvångsvård och kontaktade då nästa jouråklagare. Denne beslutade omedelbart, klockan 11.34, att häva beslutet om anhållande i frånvaro och gav polisen direktiv att tillse att mannen skulle få lämna vårdinrättningen.

I beslutet har riksåklagaren uttalat följande framtida vägledning.

Av 24 kap. 6 § rättegångsbalken (RB) följer bl.a. att en person får anhållas om det finns skäl för häktning. Förutsättningarna för anhållande är desamma när anhållandet avser en misstänkt som har gripits – eller av annat skäl är tillgänglig för omedelbar verkställighet – och när en misstänkt anhålls i sin frånvaro.

Beslut om anhållande av en person som är närvarande fattas vanligen efter att den misstänkte har gripits. I 24 kap. 8 § andra stycket RB föreskrivs att en person som har gripits ska förhöras så snart som möjligt. Åklagaren ska efter förhöret omedelbart besluta om den misstänkte ska anhållas eller om beslutet om gripande ska hävas. Innan ett 24:8-förhör har hållits får åklagaren inte besluta om anhållande av en gripen person. De formella kraven på ett sådant förhör är små. Det är i princip tillräckligt att den misstänkte delges brottsmisstanken – som ska vara preciserad i fråga om brottsrubricering, tid, plats och andra nödvändiga detaljer – samt får lämna sin inställning till denna. De särskilda häktningsskälerna ska utredas. (Se Gunnell Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel, fjärde upplagan, s. 258).

Ett beslut att anhålla en person kan dock fattas även utan föregående gripande om den misstänkte är tillgänglig för omedelbar verkställighet för någon som är behörig

att verkställa beslutet (dvs. för polisen eller någon annan brottsbekämpande myndighet). Man brukar i sådana fall tala om ett *direktanhållande*. Förutsättningarna för ett direktanhållande är desamma som för anhållande av den som är gripen. Det innebär att anhållandet ska ha föregåtts av ett förhör som uppfyller kraven i 24 kap. 8 § RB. Den misstänkte ska alltså ha delgetts brottsmisstanken och fått ange sin inställning till den etc. (Se Gunnel Lindberg, a.a. s. 255.)

Riksåklagaren har i ett beslut den 17 september 2014, ÅM 2013/9725, konstaterat att det är viktigt att förhöret med den misstänkte hålls i anslutning till, och tar sikte på förhållandena vid, tidpunkten för anhållningsbeslutet. I det granskade ärendet hade en åklagare beslutat att direktanhålla en person som hade delgivits misstanken och hörts om sin inställning en vecka tidigare. Riksåklagaren konstaterade att handläggningen i denna del varit bristfällig.

Om den misstänkte inte är omedelbart tillgänglig för någon som är behörig att verkställa beslutet ska han eller hon *anhållas i sin frånvaro*. Om den misstänkte är intagen i fängelse, eller för tvångsvård i någon annan institution, utgör det frihetsberövandet inte något hinder mot att åklagaren beslutar om anhållande i frånvaro. Visserligen är det känt var den misstänkte befinner sig, men han eller hon är inte omedelbart tillgänglig för någon som är behörig att verkställa anhållningsbeslutet. (Se Gunnel Lindberg, a.a. sid 262)

Det förekommer också att polisen kontaktar åklagaren i ärenden där den misstänkte är omedelbart tillgänglig för polisen men ännu inte är förhörd. En sådan situation kan t.ex. uppkomma om polisen ringer åklagaren från en brottsplats. Eftersom den misstänkte inte är förhörd kan åklagaren inte besluta om anhållande och eftersom den misstänkte är omedelbart tillgänglig för polisen är det inte heller möjligt att besluta om anhållande i frånvaro. Åklagaren bör då – efter att ha tagit över ledningen av förundersökningen – ge direktiv om förhör med den misstänkte. Om förhöret bör genomföras i en förhørslokal kan åklagaren – under de närmare förutsättningar som anges i 23 kap. 7 § RB – fatta beslut om att den misstänkte ska hämtas till förhöret (jfr 6 § förundersökningskungörelsen). Se även riksåklagarens beslut den 15 oktober 2004 i ärendena RÅ-2004/0058 och RÅ-2004/0156.

Riksåklagaren vill i sammanhanget påtala vikten av noggrannhet vid all hantering av tvångsmedel och särskild vid tvångsmedel som innebär frihetsberövande. Innan ett beslut om anhållande fattas måste en åklagare, t.ex. genom att ställa kontrollfrågor till föredragande polis, förvissa sig om att såväl de formella som de materiella förutsättningarna för ett beslut om anhållande är uppfyllda. De omständigheter som läggs till grund för anhållningsbeslutet ska dokumenteras, se 3 och 6 §§ i Åklagarstyrelsens föreskrifter om diarieföring (ÅFS 2005:19).

4.1.4 Beslut efter granskning av åklagares handläggning i samband med beslut om att inte meddela kontaktförbud (sammanfattning 2021:4)

Bakgrunden var följande. En åklagare handlade ett ärende i vilket tre personer, en vuxen och två barn, hade ansökt om kontaktförbud. Det framgick av Cåbra att sökandena (skyddspersonerna) hade skyddade personuppgifter. Åklagaren fattade beslut om att inte meddela kontaktförbud utan att dessförinnan låta höra den person mot vilken kontaktförbuden avsågs gälla (förbudspersonen). I besluten angav åklagaren skyddspersonernas namn enligt folkbokföringen. Åklagaren har i denna del upplyst om att hon kände till att skyddspersonerna tidigare haft andra namn men att handläggningen inte skulle innebära att de nya namnen skulle röjas till förbudspersonen eftersom hennes avsikt var att denne inte skulle underrättas om besluten. Besluten kom dock att expedieras till både skyddspersonerna och förbudspersonen.

I beslutet har riksåklagaren uttalat följande framtida vägledning.

Utformningen av beslut om kontaktförbud när skyddspersonen har skyddade personuppgifter

Uppgifter i folkbokföringen om namn, personnummer och adress är normalt offentliga. En person som är utsatt för hot kan dock i vissa fall få sina personuppgifter skyddade. Skatteverket använder begreppet skyddade personuppgifter som samlingsrubrik för de olika skyddsåtgärderna sekretessmarkering, skyddad folkbokföring (som har ersatt kvarskrivning) och fingerade personuppgifter (www.skatteverket.se).

I 12 § lagen (1988:688) om kontaktförbud anges vad ett beslut om kontaktförbud ska innehålla. Bestämmelsen gäller även vid avslag. I beslutet ska bl.a. anges den som förbudet avses skydda och den som förbudet avses gälla mot. Detta sker regelmässigt genom att personens namn anges. Lagen uppställer dock inte ett absolut krav på att personernas namn anges, kravet är att personerna anges. Även om en person har skyddade personuppgifter måste personen anges på ett sådant sätt att han eller hon kan identifieras. Att i ett beslut ange "skyddad person" som skyddsperson är inte tillräckligt. Det kan i mycket speciella undantagsfall vara lämpligt att i stället för att ange skyddspersonens namn ange ett tidigare namn eller personnummer. En sådan situation kan vara om skyddspersonen bytt namn enligt namnlagen för att förbudspersonen inte ska känna till det gällande namnet. Om åklagaren överväger att i beslutet ange skyddspersonen på ett annat sätt än att ange namnet bör samråd ske med skyddspersonen. (Se närmare Åklagarmyndighetens handbok om kontaktförbud sid. 43).

Uppgifter som tas in i ett beslut i ett kontaktförbudsärende är alltid offentliga. Sekretess hindrar aldrig att en part tar del av beslutet (10 kap. 3 § andra stycket offentlighets och sekretesslagen (2009:400), OSL). Detsamma gäller enligt 35 kap. 5 § andra stycket OSL för annan än den som är part.

Jag kan konstatera att när det är känt för en åklagare som handlägger ett kontaktförbudsärende att en skyddsperson som har skyddade personuppgifter har bytt namn måste åklagaren noga överväga om det nya namnet ska anges i beslutet eller om det är lämpligare att i stället ange ett tidigare namn. Detta gäller oavsett om beslutet ska expedieras till förbudspersonen eller inte eftersom uppgifter som tas in i beslutet blir offentliga. Vid behov kan frågan om hur skyddspersonen ska anges i beslutet behöva utredas närmare, t.ex. genom kontakt med Skatteverket eller förhör med skyddspersonen.

Expediering av beslut om kontaktförbud

Det följer av 5 § lagen om kontaktförbud att ett beslut om kontaktförbud ska delges den mot vilken förbudet avses gälla. Ett beslut att inte meddela kontaktförbud behöver däremot inte delges. Utöver kravet på delgivning finns bestämmelser om underrättelser i samband med beslut om kontaktförbud i förordningen (1988:691) om kontaktförbud. I förordningen anges inte något om underrättelse till förbudspersonen.

Åklagarmyndighetens RättsPM 2016:6 *Enhetliga handläggningsrutiner för kontaktförbud – förslag till lokala överenskommelser om rutiner vid polisområden och de allmänna åklagarkamrarna* innehåller förslag på rutiner vid handläggningen av kontaktförbudsärenden. Beträffande expedieringen då en ansökan om kontaktförbud har avslagits, föreslås i avsnitt 4 att beslutet ska expedieras till sökanden och motparten, om denne hörts i ärendet, samt polisen.

Det finns alltså inte någon skyldighet att underrätta förbudspersonen om ett beslut att inte meddela kontaktförbud utan frågan om förbudspersonen ska underrättas får avgöras från fall till fall. Vanligen finns det enligt min uppfattning inte skäl att expediera ett sådant beslut till en förbudsperson som inte har någon kännedom om kontaktförbudsansökan.

Avslutande synpunkter

Kammarledningen har anfört att handboken om kontaktförbud inte innehåller någon vägledning i frågan om hur en åklagare bör se på underrättelser till förbudspersonen när kontaktförbud inte meddelas. Mot denna bakgrund skickas en kopia av beslutet till Utvecklingscentrum.

Jag vill avslutningsvis påtala vikten av noggrannhet vid all hantering av personuppgifter och särskilt vid hanteringen av skyddade personuppgifter.

4.1.5 Granskning av åklagares hantering av restriktioner (sammanfattning 2021:5)

Riksåklagaren har i tre olika tillsynsärenden granskat åklagares handläggning av restriktioner efter det att de nya reglerna om restriktionsbeslut trädde i kraft den 1 juli 2021. Handläggningen har rört beslut om lättnader i restriktionerna och

underrättelseskyldigheten i samband med besluten. Det tycks råda viss osäkerhet kring rutinerna i dessa frågor efter införandet av de nya reglerna. Med anledning av detta har riksåklagaren i besluten gjort följande vägledande uttalanden.

Det följer av 24 kap. 5 a § rättegångsbalken och 6 kap. 1 § häkteslagen (2010:611) att en häktad person får åläggas restriktioner om rätten har gett tillstånd till restriktioner och det finns risk för att den häktade undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning. Sedan den 1 juli 2021 gäller att rätten även ska besluta om vilka av de restriktioner som anges i 6 kap. 2 § häkteslagen som den häktade får åläggas.

När rätten har gett åklagaren tillstånd att meddela restriktioner av visst slag, ska åklagaren fortlöpande ta ställning till vilka av dessa enskilda restriktioner som behövs. Detta följer av 4 § Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om restriktioner (ÅFS 2015:2). Ett beslut om restriktioner ska omprövas av åklagaren så ofta det finns anledning till det (6 kap. 3 § häkteslagen). När åklagaren beslutar att ändra ett tidigare meddelat restriktionsbeslut ska ett nytt beslut fattas beträffande samtliga restriktioner (6 § ÅFS 2015:2). Om rätten beslutar om fortsatt oförändrat tillstånd till restriktioner i samband med t.ex. ett beslut om åtalsförläggning på handlingarna eller vid en omhäktningförhandling är det däremot inte nödvändigt att åklagaren fattar ett nytt beslut (se de allmänna råden till 4 §, ÅFS 2015:2).

Åklagaren har en skyldighet att omedelbart skriftligen underrätta både den häktade och den myndighet som ansvarar för förvaringen av den häktade om beslut om restriktioner och det ska dokumenteras i Cåbra att underrättelseskyldigheten har fullgjorts (23 § häktesförordningen [2010:2011] samt 8 och 10 §§ ÅFS 2015:2). Nämda bestämmelser gäller inte bara beslut om att ålägga någon restriktioner utan även beslut om att ändra eller upphäva restriktioner (jfr Gunnel Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?, fjärde upplagan, s. 823).

Jag kan konstatera att varken åklagares skyldighet att fortlöpande ta ställning till vilka enskilda restriktioner som behövs eller att vid ändringar fatta nya beslut och dokumentera dessa i Cåbra har ändrats genom de nya reglerna om restriktionsbeslut. Inte heller har underrättelseskyldigheten ändrats. Anser en åklagare att det finns skäl för lättnader i restriktionerna eller att det inte längre finns skäl för restriktioner ska åklagaren alltså fatta ett beslut i Cåbra om detta. Åklagaren ska därefter underrätta häktet och dokumentera i Cåbra att underrättelse skett. Att en åklagare i skriftväxling med tingsrätten anför att det finns skäl för lättnader i restriktionerna kan enligt min uppfattning inte likställas med ett nytt restriktionsbeslut. Inte heller är det tillräckligt för att fullgöra underrättelseskyldigheten att enbart underrätta tingsrätten om lättnader i restriktionerna.

Jag vill i sammanhanget även erinra om vikten av att åklagare, när häktet skickar brevårsändelser och dylikt för prövning, kontrollerar att den häktade verkligen har restriktioner och att restriktionerna omfattar de aktuella kontakterna.

Av rättssäkerhets- och rättstrygghetsskäl är det viktigt att regelverket tillämpas korrekt när det är fråga om frihetsberövade personer och det krävs då särskild omsorg och noggrannhet vid handläggningen.

4.1.6 Beslut efter granskning av handläggningen av en begäran om överprövning och att ta del av allmänna handlingar (sammanfattning 2021:6)

Bakgrunden var följande. En åklagare beslutade i januari 2021 att lägga ned en förundersökning. I ett e-postmeddelande som inkom till åklagarkammarens registratorsbrevlåda i mars begärde målsäganden överprövning av nedläggningsbeslutet samt kopior av beslutet och utredningshandlingarna i ärendet. En administratör registrerade ett nytt rättsligt ärende i Cåbra och diarieförde utredningshandlingarna från polisen i ärendet. Ärendet fördelades på den åklagare som fattat nedläggningsbeslutet. Någon bevakningsfrist synes inte ha lagts upp i ärendet. I juni skickade en administratör ett e-postmeddelande till åklagaren med en påminnelse om att ärendet ännu inte hade hanterats.

I juli uppmärksammade en annan åklagare, som för tillfället bevakade åklagarens tjänst, att ärendet inte hade hanterats. Den åklagaren beslutade att lämna över ärendet till Utvecklingscentrum och hanterade även målsägandens begäran om att ta del av allmänna handlingar.

I beslutet har riksåklagaren uttalat följande framtida vägledning.

Begäran om överprövning

En begäran om överprövning ska, enligt riksåklagarens riktlinjer Överprövning och annan prövningsverksamhet (RåR 2013:1), normalt lämnas över till prövningsinstansen senast inom två veckor (s. 14). Om ärendet är omfattande eller komplext eller om andra särskilda omständigheter föreligger kan det finnas skäl att överskrida tvåveckorsfristen. Enligt riktlinjerna är det i första hand den åklagare som meddelat det beslut som begärs överprövat som ska hantera begäran (s. 11). Cåbra skapar inte automatiskt någon bevakningsfrist i överprövningsärenden. Det måste ske manuellt genom att en användare skapar en bevakningsfrist med startdatum den dag ansökan om överprövning inkommer till åklagarkammaren.

För att underlätta bevakningen av fristen och säkerställa att ärendet överlämnas till Utvecklingscentrum inom två veckor bör det finnas en rutin på kammaren som anger att en bevakningsfrist ska skapas i överprövningsärenden samt vem som i första hand ansvarar för att det sker.

Skyndsamhetskravet vid en begäran om allmänna handlingar

Av 2 kap. 15 § första stycket tryckfrihetsförordningen följer bl.a. att den som begär att få del av en allmän handling som får lämnas ut, ska få ta del av handlingen genast eller så snart det är möjligt. I 16 § anges bl.a. att även en begäran om kopior ska behandlas skyndsamt.

JO har i ett flertal beslut uttalat sig om skyndsamhetskravet och anför att beslut i utlämnandefrågan bör fattas samma dag men att någon eller några dagars dröjsmål är godtagbart om det är nödvändigt för att ta ställning till om handlingen omfattas av sekretess. Ett visst ytterligare dröjsmål kan vara ofrånkomligt om framställningen avser eller fordrar genomgång av ett omfattande material (se bl.a. JO:s beslut 2014-03-03, dnr 2231-2013 och 3408-2013).

Semesterperioder, enskilda personers frånvaro, hög arbetsbelastning eller tidsbrist utgör inte skäl att behandla en begäran mindre skyndsamt (se bl.a. JO 2009/10 s. 530, JO 2009/10 s. 535 och JO 2012/13 s. 475).

Behörigheten att pröva en begäran om allmänna handlingar

I 6 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) anges bl.a. att det är den som på grund av arbetsordningen eller på grund av ett särskilt beslut har ansvar för vården av handlingen som i första hand ska pröva begäran. Vid avslagsbeslut eller utlämnande med förbehåll ska sökanden informeras om att frågan kan prövas av myndigheten genom ett skriftligt myndighetsbeslut. Det finns inte något utrymme att bestämma att bara en specifik anställd får fatta beslut om utlämnande av en viss handling (se JO:s beslut 1995-10-27, dnr 2340-1994).

Av Åklagarmyndighetens arbetsordning följer att prövningen i första hand ska göras av den tjänsteman som är handläggare eller annars är ansvarig för ett ärende. Om sökanden vid beslut om avslag eller beslut om utlämnande med förbehåll begär ett myndighetsbeslut är det kammarchefen som ska fatta beslutet (se avsnitt 6.2, s. 29). Det innebär att det i pågående ärenden är handläggande åklagare och i avslutade ärenden den åklagare som fattat nedläggningsbeslutet som i första hand ska göra prövningen. Om dessa är frånvarande måste det finnas flera anställda som är behöriga att göra prövningen i deras ställe.

Den som begär att få del av en allmän handling behöver inte ta reda på vem eller vilka som är behöriga att göra prövningen. Begäran ska kunna lämnas till vem som helst på myndigheten som sedan har att vidarebefordra begäran till rätt tjänsteman som skyndsamt ska göra prövningen (se JO 1996 s. 367).

Handläggningsrutiner vid begäran om allmänna handlingar

En begäran om att ta del av allmänna handlingar ska inte diarieföras i Cåbra såvida den inte ingår i en handling som av andra skäl ska diarieföras. Skälet till att begäran om att ta del av allmän handling inte ska diarieföras är att en sådan begäran inte tillför brottmålsärendet något i sak. Dessutom innebär en sådan registrering, om den

görs efter det att ärendet avslutats, att arkiveringen av ärendet skjuts upp vilket inte är förenligt med reglerna om att personuppgifter endast får behandlas i brottsbekämpande syfte längst fem år efter det att brottmålsärendet avslutades. Om ett skriftligt myndighetsbeslut fattas sker diarieföring i Åklagarmyndighetens administrativa diarium Cårall (se Ärendehanteringshandboken, kap. 2.7.3, s. 24).

Bevakningsrutinen i Cåbra kan inte användas som stöd för att uppmärksamma och skyndsamt hantera en begäran om att ta del av allmänna handlingar eftersom en sådan begäran inte diarieförs där. En begäran kan vidare inkomma på många olika sätt vilket försvårar en enhetlig handläggning. Om en begäran inkommer direkt till handläggande åklagare eller till registratorsbrevlådan får kammarledningen ingen insyn i prövningen om inte kammarledningen särskilt uppmärksammas på begäran.

Det grundlagsskyddade kravet på skyndsamt handläggning ställer höga krav på att kammaren har tydliga handläggningsrutiner för hur och av vem eller vilka nyinkomna handlingar ska granskas, så att en begäran om allmänna handlingar uppmärksammas och kan hanteras skyndsamt. Jag påminner därför om vikten av att alltid på ett noggrant sätt ta del av inkomna handlingar och att organisera arbetet på ett sådant sätt att frågor som kräver skyndsamt handläggning särskilt uppmärksammas och hanteras. Det gäller oavsett om begäran görs muntligen eller skriftligen och det saknar betydelse vem på myndigheten som tar emot begäran.

Om en begäran om överprövning samtidigt innehåller en begäran om allmänna handlingar ska åklagarkammaren som huvudregel hantera begäran om allmänna handlingar innan ärendet lämnas över till Utvecklingscentrum. Åklagarkammaren bör göra en notering i överprövningsärendet att begäran om att ta del av allmänna handlingar har hanterats (se UC:s checklista från 14 oktober 2019 i Ärendehanteringshandboken, kap. 5.5, s. 10).

4.2 Beslut från JO

Under 2021 har JO meddelat två beslut som tillsynsavdelningen bedömt vara av särskild betydelse för Åklagarmyndigheten. Besluten har publicerats på Rånet i sammanfattning.

4.2.1 JO har i ett beslut gjort uttalanden om en åklagares ansvar när det gäller en misstänks begäran om insyn i sidomaterial m.m.

En person begärde hos polisens utredare och hos åklagaren att få del av allt sidomaterialet i en avslutad förundersökning där han själv var misstänkt. Åklagaren gav polisens utredare direktiv att hantera den misstänktes begäran. Först efter flera veckor fick den misstänkte del av visst material. Utredaren hade då tagit bort handlingar ur sidomaterialet som hon bedömde omfattades av sekretess. Åklagaren hade dock inte fattat något beslut om att begränsa den misstänktes insyn i materialet.

JO konstaterar i beslutet att begäran skulle prövas enligt rättegångsbalkens bestämmelser om partsinsyn eftersom det för den misstänkte ger en större möjlighet till insyn än bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen. JO konstaterar vidare att åklagaren, i egenskap av undersökningsledare, ansvarade för att den misstänktes begäran prövades skyndsamt och i övrigt i enlighet med de aktuella bestämmelserna. Eftersom den misstänktes begäran varken avsett ett omfattande material eller varit otydlig eller krävt att många uppgifter sekretessprövades borde begäran enligt JO:s mening ha kunnat hanteras inom någon eller några dagar. Det saknade i sammanhanget betydelse att materialet inte var direkt tillgängligt för åklagaren via Åklagarmyndighetens verksamhetsstöd Cåbra. JO konstaterar vidare att om åklagaren hade ansett att det var motiverat att begränsa den misstänktes rätt att ta del av utredningsmaterialet skulle han ha fattat ett beslut med den innebörden. Den misstänkte skulle då ha haft möjlighet att få frågan prövad av domstol, om han inte varit nöjd med beslutet. Åklagaren skulle i det sammanhanget även ha övervägt om den misstänkte skulle ha upplysts om vad ett borttaget material innehöll. JO anser att åklagaren inte kan undgå kritik för brister i hanteringen av den misstänktes begäran. Avslutningsvis framhåller JO att det även är en brist att förundersökningsprotokollet inte innehöll någon anteckning om att det fanns utredningsmaterial som inte tagits med i protokollet och att åklagaren i egenskap av undersökningsledare hade det yttersta ansvaret för att förundersökningsprotokollet innehöll de uppgifter som ett sådant protokoll ska innehålla.

4.2.2 JO har i ett beslut gjort uttalanden om förutsättningarna för att besluta om hämtning till förhör m.m. i ett ärende om kontaktförbud

En person (förbudspersonen) var dömd till ett längre fängelsestraff för allvarlig våldsbrottslighet mot en annan person (skyddspersonen). Under verkställigheten av fängelsestraffet begick förbudspersonen på nytt brott mot skyddspersonen och meddelades ett kontaktförbud. En fredag, fyra dagar innan kontaktförbudet löpte ut, inkom en begäran om förlängning av kontaktförbudet till Åklagarmyndigheten. Ärendet fördelades på en åklagare som bedömde att det behövde hanteras under helgen eftersom kontaktförbudet snart löpte ut. Ansökan lämnades därför över till jouråklagaren, som samma kväll beslutade att förbudspersonen skulle hämtas till förhör utan föregående kallelse för att höras om sin inställning till ett förlängt kontaktförbud. Några skäl för beslutet angavs inte i tvångsmedelsblanketten. I Cåbra var förbudspersonen registrerad som utpekad person enligt gällande rutiner. I den beslutshandling som Cåbra skapade och som expedierades till polisen angavs dock förbudspersonen som misstänkt. Polisen verkställde hämtningen i förbudspersonens bostad dagen efter. Efter förhöret beslutade en annan jouråklagare att förbudspersonen skulle frigges. Beslut om förlängning av kontaktförbudet meddelades senare samma dag och delgavs förbudspersonen dagen efter.

I beslutet uttalar JO följande. En person kan hämtas till ett förhör om det befaras att han eller hon håller sig undan eller kan komma att påverka utredningsunderlaget sedan han eller hon genom kallelse fått kännedom om det förestående förhöret.

Några andra omständigheter än de nu nämnda, t.ex. en allmän önskan om att påskynda en utredning, utgör inte laglig grund för att besluta om hämtning utan föregående kallelse. Det måste finnas någon konkret omständighet som talar för att förhörspersonen inte skulle följa en kallelse eller skulle undanröja bevis eller försvåra utredningen om han eller hon fick en kallelse. En bedömning av att det finns risk för uteblivande kan exempelvis grundas på att förhörspersonen tidigare uteblivit efter kallelse. JO konstaterar att det i ärendet inte kommit fram någon konkret omständighet som talade för att förbudspersonen inte skulle ha följt en kallelse eller med anledning av en kallelse skulle ha försvårat utredningen. JO anser att det därför saknades grund för att hämta mannen till förhör utan föregående kallelse, särskilt som hämtning av någon som inte är misstänkt endast bör äga rum när det finns skäl av särskild vikt för en sådan åtgärd. JO anser även att andra, mindre ingripande, alternativ än hämtning utan föregående kallelse borde ha övervägts. JO konstaterar också att åklagarens beslut om hämtning till förhör var bristfälligt motiverat och dokumenterat. JO kritiserar åklagaren för dessa brister. I beslutet framhåller JO att det är av stor vikt ur rättssäkerhets- och kontrollsynpunkt att beslut om tvångsmedel dokumenteras klart och noggrant. För att det ska vara möjligt att i efterhand kontrollera om det funnits förutsättningar för ett beslut om hämtning måste de omständigheter anges som ligger till grund för beslutet.